

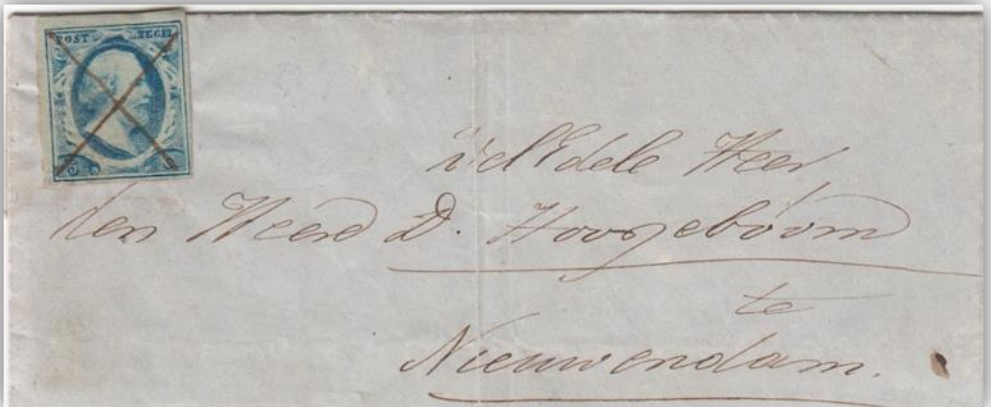
Over stempels, brieven en tarieven – afl. 168

Feest in de Zaanstreek

De Zaanse Posthoorn bestaat 80 jaar en het leek het bestuur een aardig idee om de feestelijkheden te ondersteunen met een Jubileumboek. Ik ben daar samen met Jan Kluit een jaar mee bezig geweest, op 18 november kon het eerste exemplaar overhandigd worden aan burgemeester Hamming.

Het is, al zeg ik zelf, een mooi boek geworden. 80 grote en kleine stukken over de geschiedenis van het postwezen in de Zaanstreek, meer dan 270 pagina's, formaat A4, volledig in kleur, rijkelijk geïllustreerd. Verschillende verzamelaars hebben ideeën, materiaal en artikelen aangeleverd. Jeffrey Groeneveld heeft de tekst met scherpe blik en een rode pen doorgespit. De lijn is min of meer chronologisch. De eerste stukken gaan over de 'postale prehistorie', waarin vooral schippers zorgden voor het vervoer van brieven tussen Amsterdam en de Zaanstreek. In het laatste stuk geeft Jan Kluit zijn visie op de stand van zaken in ons filatelistische wonderland.

Een van de meest bijzondere stukken gaat wat mij betreft over de brief die hieronder afgebeeld is. Het verhaal gaat als volgt:

Met de pen vernietigd

Met de Postwet van 1850 kregen zelfs de kleinste dorpjes in Waterland en Zaanstreek een eenvoudige postinrichting. Er werden brievenbussen geplaatst, bestelhuizen en hulppostkantoren opgericht. De postverbindingen werden onderhouden door lopende boden en soms verscheen er zelfs een postkar in het dorp.

Bovenstaande is mij dierbaar. Niet alleen omdat het een postale zeldzaamheid is, maar ook omdat ik hem voor een zacht prijsje mocht kopen van een handelaar bij wiens prijzen ik vaak even moest slikken. 'Ik vind dat hij in jouw verzameling thuis hoort, misschien kun je er nog een keer een stukje over schrijven. De inhoud is ook leuk.' Ronald Bouscher is in 2018 overleden, een fantastische man, een uitnemend filatelist met grote kennis van zaken en met een zeer bijzonder gevoel voor humor. Tot in de laatste weken van zijn leven. Een foto op de volgende pagina.

De brief komt niet uit de Zaanstreek, maar schurkt er tegenaan. Op het kaartje hieronder is Oostzaan nog net te zien. Bijzonder aan dit briefje is vooral de penvernietiging van de postzegel. De brief werd op 23 maart 1857 verstuurd van Holijsloot naar Nieuwendam, Waterlandse dorpjes die vooral bekend zijn vanwege hun rust en natuurschoon. Het gebied is een paradijs voor wandelaars en fietsers, onder de rook van Amsterdam. Het kaartje laat de ligging zien, vlak bij het IJ en het IJsselmeer. Bijna had ik Zuiderzee getikt.

In Nieuwendam werd in 1854 een bestelhuis opgericht, in Ransdorp gebeurde dat twee jaar later. Ransdorp deed ook dienst als bestelhuis voor het nog kleinere Holijsloot. In 1856 werd er ook een bodeloop ingesteld tussen Ransdorp en Nieuwendam.

Poststempels kregen de bestelhuishouders niet, wel een aantal Instructies waarin hun werkzaamheden (en betaling) vastgelegd werden. Over de wijze waarop postzegels door de bestelhuishouders vernietigd

moesten worden, ben ik nog geen duidelijke regel tegengekomen. Van der Willigen schreef hierover in zijn boekje over de afstempelingen op de Emissie 1852 onder het kopje 'Penvernietiging' dat ze doorgaans niet over stempels beschikten en dan ook de zegels niet mochten vernietigen. 'Deden de bestelhuishouders dit toch, dan bestond daarvoor meestal een bijzondere reden, bijv. omdat de brief dicht in de buurt moest worden besteld en niet op een post- of hulpkantoor kwam.' En dat is precies wat er met deze brief gebeurde, al bestaat de mogelijkheid dat niet de bestelhuishouder maar de postbode zijn kruis over de zegel zette.

Een Instructie uit 1870 – bij de invoering van de poRTzegels gaat in dezelfde richting. Circulaire 780 (23 april 1870) schrijft voor (art. 3): 'De postboden en Bestelhuishouders, die in het geval kunnen komen om portzegels te gebruiken, bewerkstelligen de vernietiging door middel van twee strepen in inkt, kruiselings op de zegels te plaatsen.'

Ronald Bouscher >>

Ook de inhoud van de brief is de moeite waard. De geadresseerde is D. Hoogeboom, van 1854 tot 1865 burgemeester van Nieuwendam. De afzender is B. Cloos, dominee in Holijsloot en Uitdam. Hij schrijft dat hij kort geleden 'naar de stad' gereisd was, van plan om de volgende dag 'met de schuit van 4 ure', terug te reizen. Helaas werd het weer zo 'onstuimig' dat hij besloot de terugreis uit te stellen, omdat hij en zijn vrouw anders 'meer als druipnat' in Holijsloot zouden aankomen. Daardoor miste hij wel de avond van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen.

Terug in zijn dorp sprak hij de onderwijzer van Ransdorp die hem vertelde dat men zich verbaasd had over zijn afwezigheid. Cloos gaf daarop aan de heer Hoogeboom het commentaar dat de voorlezingen en bijdragen van het Nut voor hem – door zijn drukke werkzaamheden – op het tweede plan moesten staan, maar ook dat hij aan veel bijdragen op de bijeenkomsten een ‘inhoudelijke hekel’ had. Verder had hij vernomen dat de volgende bijeenkomst gepland was op de dag voor Goede Vrijdag, wat hem in verband met zijn werk als dominee heel slecht uitkwam. Hij stelt in de brief een andere dag voor, die als bijkomend voordeel heeft dat de maan dan in het eerste kwartier staat, waardoor er – bij gunstig weer – voldoende licht is om met zijn vrouw een tocht naar Nieuwendam (en terug!) te ondernemen.

80 Zaanse stukken

Driehonderd jaar post in de Zaanstreek

John Dehé
Jan Kluit

U kunt het boek bij mij bestellen. Het kost slechts € 20. Op de komende verenigingsavond zal ik een paar exemplaren meenemen.

John Dehé